

ENPRESEN BORONDATEZKO ERREGULAZIOAREN IKUSPEGI TEORIKOAK: KLUBEN TEORIA ETA INFORMAZIO ASIMETRIEN IKUSPEGIA

ALBERTO DÍAZ DE JUNGUITU GONZÁLEZ DE DURANA

Ekonomia Aplikatua I Saila
Ekonomia eta Enpresa Fakultatea (Gipuzkoako Atala)
Euskal Herriko Unibertsitatea UPV/EHU
alberto.diazdejunguitu@ehu.eus

ERLANTZ ALLUR ARANBURU

Enpresa Antolakuntza Saila
Ekonomia eta Enpresa Fakultatea (Gipuzkoako Atala)
Euskal Herriko Unibertsitatea UPV/EHU
erlantz.allur@ehu.eus

AINARA LARREA UNZAIN

Enpresa Antolakuntza Saila
Gipuzkoako Ingeniaritza Eskola
Euskal Herriko Unibertsitatea UPV/EHU
ainara.larrea@ehu.eus

Recibido: 13/11/2017

Aceptado: 19/12/2017

LABURPENA

Ingurumen kudeaketa arloko borondatezko enpresa autorregulazioak (*self-regulation*) hedapen zabala izan du azken urteotan. Artikulu honetan klub enpresari eta informazio asimetriaren ikuspegiari ematen zaio arreta. Klub horiek bere partaideen jardueren inguruko informazio baliotsua izateak informazio asimetriak murriztu ditzake. Klub arrakastatsuetako kide izateak, enpresak bere kasa egingo luketen baino ingurumen arloko hobekuntza neurri sendoagoak martxan jartzera bultzatzen ditu, eta kasu gehienetan ISO 14001 nazioarteko ingurumen-estandarra eta Europar Batasuneko EMAS Erregelamendua bezalako ingurumen arloko enpresa-autorregulaziorako edo *soft-law*-erako tresna nagusiak ezartzera eramaten dituzte. Artikulu honen helburua autorregulazio pribatuko tresna horiei egiten zaien kritika orokorra eta zehatza uztartzea da.

Gako hitzak: Borondatezko erregulazioa, ingurumena kudeatzeko sistemak, informazio asimetria, ISO 14001, EMAS.

JEL sailkapena: M1, M2.

RESUMEN

La autorregulación voluntaria empresarial (*self-regulation*) es un fenómeno que ha tenido gran difusión en los últimos años. En esta contribución nos centraremos en el análisis de dos de las perspectivas académicas que han tratado de analizarlo: la teoría de los clubs y las asimetrías de información. Los clubs proveen de valiosa información sobre las actividades de sus miembros, reduciendo, de este modo, las asimetrías de información. Los clubs exitosos inducen a sus miembros a emprender de forma voluntaria acciones de mejora ambiental de mayor compromiso que las que habrían acometido unilateralmente, y muy frecuentemente motivan la adopción de herramientas de tipo *soft-law* de autorregulación empresarial medioambiental como el estándar internacional ISO 14001 para la gestión medio ambiental, o el Reglamento EMAS. Este artículo tiene como objetivo analizar y confluir la crítica general y específica que se realiza a estas herramientas privadas de autorregulación.

Palabras clave: Regulación voluntaria, sistemas de gestión medioambiental, asimetrías de información, ISO 14001, EMAS.

Códigos JEL: M1, M2.

ABSTRACT

Corporate self-regulation is a phenomenon that has been widely disseminated in recent years. In this contribution we will focus on the analysis of two scholarly perspectives that have analyzed this issue: the theory of clubs and the theory of information asymmetries. The clubs provide valuable information about the activities of their members reducing information asymmetries. Successful clubs induce their members to voluntarily undertake actions for environmental improvement with greater commitment than they would do unilaterally, and very often motivate the adoption of environmental self-regulation tools as the international standard ISO 14001 for environmental management or the EMAS Regulation. This article aims to analyze the general and specific criticism that is made to these private self-regulation tools.

Key words: Voluntary regulation, environmental management systems, information asymmetries, ISO 14001, EMAS.

JEL classification: M1, M2.

1. SARRERA

Ingurumen kudeaketaren borondatezko enpresa-erregulazioa ikuspegi oso desberdinetatik aztertu izan da literatura akademikoan, eta artikulu honetan gaia hobeto deskribatu eta ulertzeko bi hurbilpen teoriko nagusi aurkeztuko ditugu. Literatura akademikoan aipamen berezia behar dute klubaren teoria oinarri duten ikerketek (Potoski eta Prakash, 2005), instituzionalizatutako erakundearen azterketek (Meyer eta Rowan, 1977), informazio asimetriei buruzkoek (Toffel, 2005), deszentralizaturiko erakunde pribatuaren teoriak (King *et al.*, 2005), borondatezko erregulazio ezarpen desberdinei buruzko ikuspegiak (Boiral, 2004; Christmann eta Taylor, 2006), edo baita hauek enpresaren gainerako jarduerekin izan dezaketen integrazio estrategiei buruzkoek ere (Boiral, 2007; Christmann eta Taylor, 2006). Hurbilpen teoriko horiek guztiak, ordea, gaiaren inguruko literatura akademiko zabalean aurki daitezkeenetako batzuk baino ez dira. Esaterako, Heras-Saizarbitoria eta Boiral-ek (2013) eragiketen zuzendaritzaren esparrutik aurrera eraman diren izaera tekniko edo ateorikoago bateko bestelako hurbilpenak ere aipatzen dituzte (Heras-Saizarbitoria eta Boiral, 2013). Artikulu honetan klubaren teoria eta informazio asimetriaren ikuspegiari helduko diogu soilik, beste teoria horien azterketa beste ekarpen baterako utziz. Izan ere, Heras-Saizarbitoria eta Boiral (2013) eta Boiral *et al.* (2017) ikerlariak azpimarratu izan duten legez ezinbestekoa da aipatu teoria horiei guztiei buruzko azterketa sakona ematea.

2. BORONDATEZKO ERREGULAZIOAREN ETA KLUBEN IKUSPEGIA

Buchanan (1965) izan zen teoria honen hastapenak ezarri zituen ikertzaileetako bat. Egile horrek aditzera eman zuenez, errealitatean aurkitu zitezkeen jabego eta kontsumo aukera zabalen inguruko teoriarik ez zen aztertu ordu arte; hau da, ez zen teoria ekonomiko neoklasikoak aurreikusitako bi muturreko egoeren —izaera pribatu purua, eta izaera publikoa zutenen —arteko aniztasuna jasoko zuen lanik. Ondasun pribatu eta publikoen arteko ezberdintasuna ikuspegi neoklasikoak dikotomikotzat jotzen duela kontuan hartuz, Buchanan-ek ikerketa honi ekarpen berriak egin nahi izan zizkion hertsiki pribatuak eta publikoak ziren ondasunen artean bestelakoak ere barneratuta: klubaren ondasunak zeritzenak, hain zuzen ere (Buchanan, 1965).

Ingurumenaren arloko borondatezko erregulazio ekimenen inguruko literatura akademikotik euren ikerketa lanetarako oinarri bezala Buchanan-en teoria barneratu duten Potoski eta Prakash-ek (2005), bestalde, iritzi diote klubek euren kideen portaeran eraginda onura publikoak lortzeko helburua duten jokaera-estandarrak aldarrikatzen dituztela. Honen truke klubeko partaideek marka positibodun klub bateko kide izatearren onura *baztergarri* eta *ez lehiakorrak*¹ jasotzen dituzte. Ikuspegi orokor batetik begiratuta, ondasun publikoak sortu eta partaide ez direnek jasoko ez dituzten onurak lortzeko, hasierako faseetan kostu pribatuei aurre egiteko prest dauden partaideak behar dira. Egile horien arabera, borondatezko programa horietan parte hartzeari dagozkien abantailak ondasun publiko ez-puru, edo zehazkiago esanda, klubaren ondasun gisa har daitezke (Potoski eta Prakash, 2005).

Jabetza erregimenaren arabera burututako ondasun ekonomikoen sailkapenetik eratorritzen dira baztergarri eta ez lehiakor terminoak (Varian, 2006). Definizio klasikoetan

¹ “Club members receive excludable and nonrivalrous benefits, such as affiliation with the club’s positive brand name” (Potoski eta Prakash, 2005).

jasotako eta Lessig-ek ondasun ez-materialen ikerketaren baitan egindako ekarpenak kontuan hartuz, 1. taulan aurkezten den ondasun ekonomikoen sailkapena osatu da, horretarako aldagai esanguratsu bezala norbanako bakar bati edo norbanakoen talde bati dagokion (ondasun baztergarriak), eta aldiberekotasunez erabiltzeko ezintasunik ote dagoen kontuan hartuz (ondasun lehiakorrak).

1. Taula: Jabetza erregimenaren arabera ondasun ekonomikoen sailkapena

	Baztergarriak	Ez baztergarriak
Lehiakorrak	Ondasun pribatuak	Ohiko ondasunak
Ez lehiakorrak	Klubaren ondasunak	Ondasun publikoak

Iturria: Kollman eta Prakash (2002); Lessig (2001); eta Varian-etik (2006) egileek moldaturikoa

Klubek bere partaideen jardueren inguruko informazio baliotsua dute hauetako jarduera asko kanpotik ikusezinak izaten direlako, eta honek aurrerago landuko dugun informazio asimetriak murrizten laguntzen du. Klubeko sustatzaileek, bestalde, partaide izatearen estandarrak garatu eta kontrolatzen dituzte, partaidetza kostuak handituz (Potoski eta Prakash, 2005).

Enpresa jarduerak ingurumenaren eraginaren inguruan Potoski eta Prakash-ek diote klub arrakastatsuetako kideek bere kasa egingo luketen baino neurri sendoagoak martxan jartzera bultzatzen dituztela; adibide gisara ingurumenaren kudeaketarako sistemen ezarpena aipa daiteke, kasu gehienetan ISO 14001 bezalako nazioarteko estandarra oinarri hartuz. Ezarpen prozesua gainditu ostean lortutako onurek klubak sustatutako estandarraren kostua gainditzen duten neurrian soilik izango da bideragarri jokaera hau. (Potoski eta Prakash, 2005).

Klub-eko partaide izatearen kostuak hasierako atxikimendu edo adskribapen fasean ez ezik, klub-eko partaide izaten jarraitzeko urratsean ere agertzen dira. Era berean, hirugarren alde batek klub-eko partaidetza ziurtatzeko betebeharrak balizko partaidetza urraketak saihesten ditu, baina iharduera hori kostu gehigarrien iturri ere bada. Potoski eta Prakash-en arabera klub-era atxikitzeak dakartzan eguneroko eragiketak, eta bestalde, urteroko auditoretzetatik eratorritako beste zereginak burutzeko denbora, dirua, eta oso maiz, kanpoko adituen beharra izaten da. Egile hauek, era berean, auditoretza periodikoetan araudiaren ez betetzeari dagozkion kostu ez monetarioak ere aintzat hartu behar direla azaltzen dute. Eta areago, ez-betetze horiek antzemanda enpresek babeserako pribilejio jakin batzuk eduki ezean, egile hauen iritziz enpresek egiaztatze prozesu horiei uko egingo liekete zigorrak ekiditearren (Potoski eta Prakash, 2005).

Ingurumenaren arloko borondatezko programetan parte hartzeak ekartzen dituen onuren artean aipagarria da klubeko kide izateko eskakizunetara egokitzeak ingurune garbiagoa izatera edo araudia zorrotzago betetzera eramaten dituela enpresak. Eta onura hau are eta nabarmenagoa izango da klubak bere jokaeraren ezaugarriak ezagutzera emateko, eta beste hautagai batzuk klubera atxikitzeko ahalegin sendoagoa egiten duen heinean (Potoski eta Prakash, 2005).

Ondasun publiko hauek kluba eta bere kideentzat onuragarriak dira. Enpresek kanpo-harremanetan lortutako sinesgarritasunari esker, klubeko kide izateak onurak ekartzen dizkie marka eksklusibo batekin erlazionatutako talde bateko kide direla argudiatuz. Kontsumitzaile, akziodun, bizilagun-elkarte, talde ekologista edo gobernuko erregulatzailleek, besteak beste, antolaketa batek bere borondatez ingurumenaren babeserako ekintzak martxan jarri dituela aintzat hartu eta saritu dezakete. Horrez gain, borondatezko programetan parte hartzeko pizgarri publikoen adibidea ere baztertu ezin daitekeen abantaila iturrietako bat da (Potoski eta Prakash, 2005).

Ekimen batzuek funtzionatzearen arrazoiak aztertzerakoan, Potoski eta Prakash-ek adierazten dute ez direla klubaren ospeari dagozkion onura eta koste espezifikokoak soilik kontutan eduki behar; lehenago adierazi moduan, klubeko bazterketa mekanismo eta esparru honetako politika publikoei ere arreta eskaini behar zaie (Potoski eta Prakash, 2005).

Bestalde, Kollman eta Prakash-en (2002) arabera herrialde bateko barne-arrazoiak erabakigarriak dira estatu ezberdinetan izaten duten ezarpen-dentsitatea azaltzerakoan, nahiz eta jatorrian ekimen hauek nazioarteko izaera eduki. Testuinguru instituzional jakin batekin erlazionatutako faktore hauek ingurumen arloko autorregulazio estrategietatik eratorritako onura eta kostuen hautematean erabateko eragina dute. Barne-faktoreen artean egileek bi talde nagusi identifikatzen dituzte (Kollman eta Prakash, 2002):

- Leku edo sektore bakoitzean ingurumen arloko erregulazio ekimenen berri emateko moduarekin erlazionatuak. Egile hauen iritziz aipagarria da erakundeek informazio esanguratsua partekatu eta ekimen hauen ezarpena errazterakoan duten papera².
- Ekimen hauen ezarpenak enpresetako interes-taldeen artean sortzen duen erreazioarekin erlazionatuak; aldi berean, enpresen eta bere interes-taldeen artean ezarritako harremanaren arabera izango den erreazioa. Estatu mailako erregulazioetan dauden exigentzia maila edota mugimendu ekologistek kasu bakoitzean izandako bilakaera historikoa ere arlo honetan sartzen dira.

Laburbilduz, eta klub-en teoriaren ikuspegitik abiatuta, borondatezko programa baten balio erantsia ingurumen arloko ekintzen hedapenarekin lotua egon arren, klub-eko kide izateak dakarren ospea litzateke enpresa bat gisa honetarako programetan parte-hartzera eraman dezakeen arrazoi nagusia.

3. INFORMAZIO ASIMETRIEN IKUSPEGIA BORONDATEZKO ERREGULAZIOAREN AZTERKETAN

Arestian aipatu dugunez, klubek informazio baliotsua dute bere kideek ingurumen arloan burutzen dituzten ekintzen inguruan, jardute eremu honen zatirik handiena ikusezina delako kanpoaldetik, eta honek informazio asimetriak murrizten dituelako. Bada informazio asimetria hori ez da jatorriz klub-en teoriaren ikuspegiari dagokion zerbait. Akerlof-ek (1970), informazio asimetriaren eta bere ondorioen ikerketan aitzindari izan zenak, aipatzen du transakzio bateko aldeetako batek besteak baino informazio

² Aipagarria da EAEn *Euskalit*-ek (Kalitatearen Garapenerako Euskal Erakundeak) eta *Ihobek* (Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen Kudeaketarako Sozietate Publikoak) egindako lana. Hein handi batean euskal erakundeetan borondatezko erregulazio ekimenek izandako ezarpen-maila altua azal dezake honek, estatu mailako eta Europa mailako beste erakundeen kasuekin alderatuta batez ere.

gehiago edo hobeagoa duenean, eta bien artean desoreka egoera dagoenean sortzen direla asimetria horiek³ (Akerlof, 1970).

Sarritan, Hudson eta Jones-ek (2003) zehazten dutenez, ekoiztutako ondasun eta zerbitzuen inguruko ezaugarrien informazioa izaten dute ekoizleek; hain zuzen ere bezero edo erabiltzaileek izango ez duten informazioa. Kontsumitzaileek erosketa baino lehen ondasunen kalitatea identifikatu behar dute zenbait informazio eta seinale kontuan izanda: prezioa, ezaugarri teknikoak, osagaiak, marka, jatorria eta adituen gomendioak, besteak beste (Hudson eta Jones, 2003).

Akerlof-ek⁴ kalitate maila ezberdineko ondasunak daudela zehazten du Ameriketako Estatu Batuetako erabilitako autoen inguruan egindako ikerketa batean, eta merkatuen teoriaren inguruko aztergai interesgarriak proposatzen ditu (Akerlof, 1970). Egile honen arabera erosleak izan ditzakeen informazio asimetriaren aurrean bi arazo leudeke: *hautaketa arazoa*, bezeroak hornitzaile egokiak aukeratzeko oztopoak dituenean, eta *monitorizazio arazoa*, merkataritza harreman bateko alderdietako batek hartutako konpromisoak zein neurritan betetzen ari diren zehazteko zailtasunak daudenean.

Aztergai honi bi soluzio ematen dizkiete adituek:

- *Signalling*. Spence-k (1973) lan merkatuaren⁵ inguruko lan klasikoan proposatzen du ongi informatutako aldeak bere emaitzak hobetu ditzakeela beste aldeari bere ezaugarri eta tipologia seinalezatuak dituen informazio pribatua igorrita, eta garrantzitsua edo sineskorra den informazioa eskura jartzeari esker aipaturiko asimetria gainditzen lagundu dezakeela.
- *Screening*. Bestetik, Stiglitz-ek, (1975) beste zenbait egileren artean, proposatzen du zenbait pizgarri esker alderdi ahulenak ongien informatua dagoen alderdiarengandik ondasunaren ezkutuko ezaugarrien inguruko informazioa jaso dezakeela (Stiglitz, 1975).

Erosleek ez duten informazio baliagarria dute ekoizleek, eta ondorioz desabantaila egoeran aurki daitezke ekoizle horien aurrean (Toffel, 2005). Dena den badirudi enpresen arteko harremanetan borondatezko erregulazio programen erabilera garrantzitsuagoa dela, enpresek erabiltzaile edo azken kontsumitzaileekin izaten dituzten harremanetan baino (Hudson eta Jones, 2003; Prakash eta Potoski, 2009; Toffel, 2005).

Asimetriak kontsumitzaileentzat osasun arriskua bezalako kalte garrantzitsuak ekar ditzakeen esparruetan enpresen jardunbideak antzemateko zailtasunak direla eta, hainbat erregulazio ezarri dira estatu eta nazioarte mailan, eta eskainitako ondasun eta zerbitzuengatik enpresek erantzunkizuna bere gain hartzeko araudia definitu da. Ildo bertsutik, legeak finkatutako mugetatik haratago, enpresa asko borondatezko erregulazio sistemak ezartzen ari dira aipatu asimetria murrizteko helburuz.

³ “*The difficulty of distinguishing good quality from bad is inherent in the business world; this may indeed explain many economic institutions and may in fact be one of the more important aspects of uncertainty*” (Akerlof, 1970).

⁴ Nobel Fundazioak 2001. urtean Ekonomiako Alfred Nobel sarirako A. Akerlof (1940-), Michael Spence (1943-) eta Joseph E. Stiglitz (1943-) izendatu zituen “informazio asimetriak dituzten merkatuen teoriari” egindako ekarpenengatik.

⁵ Michael Spence, Harvard-eko Unibertsitateko irakasleak, bere Doktoretza Tesia oinarri bezala hartuta *Job Market Signaling* artikulua argitaratu zuen *The Quarterly Journal of Economics* aldizkarian 1973. urtean.

Ziurtatutako ingurumen kudeaketarako sistemen ezarpena produktu eta ekoizpen prozesuen ingurumen kalitatea ziurtatzeko estrategia hedatuena da. Munduko Merkataritza Erakundeak aipatzen du informazio asimetriek merkatuen funtzionamendu eraginkorra oztopatzen dutela, eta bestetik nazioarteko estandarrek arazo hau ekidin eta sistema bere osotasunean eraginkorrago egiten lagundu dezaketela (WTO, 2006).

Zenbait egilek diote ISO 14001-aren arabera Ingurumen Kudeaketarako Sistemak (IKS) hornitzaileei egiten zaizkien zuzeneko kontrolak ordezkatu dituela jarraipen lan hori garestia den kasuetan, eta enpresa ingurumenarekiko arduratsua dela sinesgarri egiten dutela hauek (Christmann eta Taylor, 2001; King *et al.*, 2005; Terlaak eta King, 2006). Toffel-en (2005) arabera, borondatezko sistemek informazio asimetriak saihestu eta ezarpena burutzen duen enpresa besteengandik bereizteko ezinbestekoa da hirugarren erakunde batek egindako zertifikazio lana (Toffel, 2005).

ISO 14001 estandarra erabilgarritzat hartzeko, bere ezarpen kostua lortutako ingurumen emaitzen arabera izan beharko da, eta ondorioz ingurumen emaitza hoberenak dituzten enpresentzat abantaila gehiago eskainiko ditu ezarpen horrek (Toffel, 2005). Bestetik Jiang eta Bansal-en arabera (2003) kanpoko eragileei arreta ematen dieten edo interes taldeek nekez hauteman ditzaketen eragiketak burutzen dituzten enpresek egiaztatzen dituzte batez ere euren sistemak (Jiang eta Bansal, 2003). Beste zenbait egilerentzako, bestalde, zertifikazioak informazio sinesgarri eta baliotsua ematen du, enpresak IKS jakin bat ezarria duela eta bere ingurumen emaitzak hobetzeko ahalegina egiten duela erakusten baita (González-Benito eta González-Benito, 2005; King *et al.*, 2005).

Arestian aipatu bezala, borondatezko programek zenbait kudeaketa praktika ezartzea dakarte, baina ez dituzte ingurumen arloko helburuen betekizunak inposatzen. Zentzu honetan, Toffel-ek (2005) dio ingurumen erregulaziorako borondatezko programak marketin edo irudi zuriketarako⁶ tresna soil bezala jotzen dituztenek bi argudio nagusi erabiltzen dituztela horretarako: emaitzen arabera estandarren aukeraketarako eskaintza eskasa dela eta betekizun horiek ez egotea batetik, eta egiaztatze betekizunen inguruan zalantzak izatea, bestetik. Egoera honetan hirugarren batek eginiko zertifikazioa informazio asimetriak murrizteko tresna eraginkorra litzateke, hauteman ezin diren hornitzailearen ezaugarriak aldi bakarrean jaso eta egiaztatuko liratekelako (Toffel, 2005).

Kostuen transakzio teorian, eta zehazki Williamson-ek Coase-ren lanetan oinarrituta garatutako bertsioan, eragileen *oportunistoa*⁷ merkatuko akats bezala jasotzen da. Truke harremanetan aliatuen izaerari buruzko informaziorik eta dagokion isunik ez dagoelako ematen dira halako portaerak (Alchian eta Demsetz, 1972). Williams-en arabera “oportunistoa informazio osatu gabea edo distortsionatua ezagutaraztearekin, eta areago nahasmena eta distortsioa eragitearekin lotua dago. Antolaketa ekonomikoaren arazoa oraindik eta larriago egiten duen informazio asimetriaren erantzulea da oportunistoa” (Williamson, 1989).

Aurreko baieztapenetik abiatuta Christmann eta Taylor-ek (2006) uste dute merkataritza harremanetan ziurtatutako IKS baten ezarpen sinbolikoa hornitzailearen jokaera oportunistak gisara ulertu daitekeela, zertifikazio hori betekizunak behar bezala betetzen ari den argitu gabe egiten duelako. Testuinguru honetan jokaera oportunistaren

⁶ “*Opportunism is a variety of self-interest seeking but extends simple self-interest seeking to include self-interest seeking with guile*” (Williamson, 1989).

aspektu erabakigarriak proposatzen dituzte egile hauek; hau da, zertifikagarriak diren borondatezko erregulazio tresnen ezarpen sinbolikoari dagozkionak (Christmann eta Taylor, 2006).

- Bezeroak ezarpenaren kalitateaz ez direla ohartuko uste izatea.
- Gai honi bezeroek garrantzia gutxi emango dietela hautematea.
- Erosleek kontrol zuzenik ez egitea edo kontrolatzeko gaitasunik ez izatea.
- Ikuskariaren lanean bezeroek duten konfiantza.
- Isunen probabilitate eta kostua.

Ezarpenaren kalitateari buruzko aspektu erabakigarri horien inguruan, Christmann eta Taylor-ek (2006) egindako ikerketan jasotako emaitzen arabera, bezeroek kalitatea bera baino probabilitate txikiagoarekin kontrolatzen dute enpresen ingurumen jokaera edo gizarte erantzunkizuna. Eta ondorioz hornitzaileetako askok ISO 9001 estandarraren kalitate kudeaketarako sistemen ezarpenarekin alderatuz, oraindik eta argiago ikusten dute ISO 14001 estandarraren arabera IKS-ak modu sinbolikoan ezartzeko aukera (Christmann eta Taylor, 2006).

Badago borondatezko erregulazio ekimenen inguruabar honetan oso hedatua dagoen beste praktika bat ere, definitutako helburuak, aurrera eramandako jarduerak eta lortutako emaitzak bere osotasunean ezagutzera ez ematearena, hain zuzen ere. Esplizituki egiaztapen prozesua gainditu dela baino ez da komunikatzen sarri askotan. Riley-k (2001) dio gisa honetako auditoretza eta zertifikazio prozesuen inguruan egiten den publizitateak enpresarengan orokorrean arreta jartzea baino ez duela lortu nahi izaten. Aitzitik kalitatea eta produktuen ezaugarrien inguruko informazioa emateko inolako helbururik ez da izaten (Riley, 2001). Beste egile batzuk, edonola ere, kanpoko egiaztapena kode, programa edo sistemen ezarpenerako baino ingurumen emaitza hobetzeko tresna garrantzitsutzat jotzen dute (Toffel, 2005).

Kultura edo hizkuntza aldagaiek egungo ekonomiaren globalizazioaren testuinguruan, ondasun eta zerbitzuen ezaugarriak ekoizpen prozesuen ezaugarriengandik bereizteko zailtasunak are nabarmenago egiten dituzte.

Zenbait kasutan nazio barruko estereotipoen atzean egiten diren sinplifikazioetako asko errealitate oso urrun geratzen dira. Hala ere, badirudi nazioarteko erosleek produktuaren jatorri-herrialdearen izen onaren arabera ondorioztatzen dutela bere kalitatea (Hudson eta Jones, 2003). Kotler eta Gertner-en (2002) arabera arrazonamendu honek badu bere logika, eta nolabait garapen bidean dauden zenbait herrialdek euren produktu eta jardueren ekoizpenean ingurumenarekiko arduraz jokatzeko dutela jakinarazteko ahalegin etengabea argudiatuko luke. Ulergarria da, beraz, kanpo erosketa, inbertsio, higiezinaren eskuritze edo oporraldietarako helmugak aukeratzeko izan dezakeen eragina dela eta, herrialde hauetako zenbait gobernu eta enpresari elkartek euren irudiari beste orientazio bat ematera horrenbeste baliabide bideratu izana (Kotler eta Gertner, 2002).

Aipatu arrazoiengatik badirudi, beraz, atzerriko bezero kopurua handiagoa den heinean, orduan eta aukera gehiago izango dela enpresen jokaera zuzentzeko beharra azpimarratuko duten merkatuko seinaleen ezarpena burutzeko (King *et al.*, 2005).

Atal honen ondorio gisa, arestian aipatutako Prakash eta Potoski-k (2009) zehazten dute informazio asimetriak murriztu, eta ondorioz jarduera ekonomikoa eta komertziala sustatzera bideratutako borondatezko nazioarteko programen ahalmena gutxietsi dela (Prakash eta Potoski, 2009).

4. ONDORIOAK

Nazioarte mailan enpresen ingurumen kudeaketaren paradigmarekin eta enpresen gizarte erantzukizunarekin erlazionatutako autorregulazio edo borondatezko erregulazio ekimenak asko ugaritu dira azken urteotan. Ekonomia eta enpresa arloan ekimen ugari izan dira azken hamarraldietan ingurumenaren arloan enpresa-autorregulazioa ezarri ahal izateko (Clapp, 1998; Potoski eta Prakash, 2004; Christmann eta Taylor, 2006; Haufler, 2013; Heras-Saizarbitoria eta Boiral, 2013). Horien artean, ingurumenaren kudeaketarako enpresa-autorregulaziorako edo *soft-law*-erako tresna nagusiak bi dira: ISO 14001 nazioarteko ingurumen-estandarra eta Europar Batasuneko EMAS erregelamendua.

Adituek aipatzen dutenez, izaera publiko globaleko botere erregulatzailerik ez izatean, estandarrak diseinatu, ezarri eta betearazteko lanak gobernu izaerarik ez duten herrialdeetako erakundeek edo erakunde globalek hartzen dute —ISO, Estandarizaziorako Nazioarteko Erakundearen kasuan bezala—, tradizioz botere publikoen erregulazio esparruari egokitu zaizkienak, bide batez esanda. Gai hau ikertu duten perspektiba teoriko ugari daude, baina ikuspegi integratzaile batekin aztertzeak ezinbesteko garrantzia du, eta hau izan da ekarpen hau egitearen arrazoietakoa bat. Bestalde, lan honetan barneratu ezin izan diren beste ikerketa perspektiba batzuk ere sakondu beharko lirateke etorkizunean.

Enpresen autorregulazioa (*self-regulation*), produkzio sistema globalarekin erlazionaturiko fenomeno da (King eta Lenox, 2000; Heras-Saizarbitoria eta Boiral, 2013). Christmann eta Taylor-ek (2001), Boiral-ek (2003) eta O'Rourke-k (2006) azpimarratzen duten modura, herrialde batzuk ingurumenarekin erlazionatutako erregulazio publikorako sistema bat ezartzeko duten ezintasunak —edota borondate ezak— sustaturiko fenomeno da, nazioarteko ekonomiaren eta negozioen erregulazio pribatuarekin eta erregulazio boluntarioarekin eta *soft-law*-arekin ere erlazionatua dagoena (Vogel, 2008).

Ekonomiaren globalizazioaren ikuspegi kritikotik autorregulazio tresna hauei buruz egin izan diren zenbait azterketa (ikus, besteak beste, Hernández-Zubizarreta eta Ramiro, 2009) ez dira sartzen aipatu tresnen analisia zehatzean. Bestalde, tresna horiek sakonean aztertzen dituzten ekarpen gehienak oso baikorrak eta akritikoak izan ohi dira; hein handi batean, tresna horien paradigmaren bertan txertatzen baitira. Esaterako, tresna horiei buruzko ikerketa lan askok, beren sustatzaileek azpimarratzen dituzten azaleko kontuak eta balizko alderdi “teknikoak” baino ez dituzte izaten aztergai. Ikuspegi zehatzeko literatura akademikoan, ordea, aurrekoaren salbuespen gisa hartu daitezkeen lanak ere argitaratu dira (ikus, besteak beste, Boiral, 2007; Heras-Saizarbitoria *et al.*, 2013; Heras-Saizarbitoria *et al.*, 2015). Beraz, badago gabezia nabarmen bat: bi ikuspegi kritiko horiek —alegia, autorregulazio pribatuko tresna horiei egiten zaien kritika orokorra eta zehatza— uztartzeko beharra.

Etorkizunera begira ikuspegi akademikotik aztertu beharreko arloa da hori, ezinbestean. Bestalde, garrantzi soziala ere ukaezina da. Gaiari buruzko ikuspegi zehatza aztertu duen literatura akademikoa erabat akritikoa izan den arren, gaiaren garrantzia sozialaren adierazle paregabea da zenbait Gobernu Kanpoko Erakundeek ingurugiroaren autorregulazio tresna hauei buruz erakutsi duten hausnarketa, iritzi kritikoa eta mobilizazioa (ikus, esaterako, ANEC eta ECOS, 2009). Ikuspegi horrek erakutsi duen joera kritiko integratzailea oso azpimarragarria da, izan ere alde zuzenetik aipaturiko bi ikuspegi horiek (orokorra eta zehatza) integratu baititu. Labur esanda, etorkizunera begira

gai honen inguruan egin daitezkeen ikerketa-lanek gure uste apalean garrantzia sozial azpimarragarria dute herritarrentzat, oro-har, eta baita erabakitzaile publiko, enpresa erabakitzaile, kontsumitzaile eta beste hainbat interes-taldeentzat ere.

ESKERTZA

Artikulu hau Eusko Jaurlaritzak finantzaturiko IT 1073-16 Ikerketa Talde Kontsolidatuaren emaitza da.

5. BIBLIOGRAFIA

- ANEC (2017): Joint ANEC/BEUC/ECOS/EEB Position on Making EMAS a System of Excellence, Going Beyond EMS 2006. Eskuragarri sarean: <http://www.webcitation.org/6t5AecDLb>
- AKERLOF, G.A. (1970): "The Market for 'Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism", *Quarterly Journal of Economics*, 84. liburukia, 488-500 orr.
- ALCHIAN, A.A. eta DEMSETZ, H. (1972): "Production, Information Costs and Economic Administration", *American Economic Review*, 62. liburukia, 777-795 orr.
- BOIRAL, O. (2007): "Corporate Greening Through ISO 14001: A Rational Myth?", *Organization Science*, 18. liburukia, 1. zk, 127-146 orr.
- BOIRAL, O. (2004a): "Du développement durable aux normes ISO: peut-on certifier la "bonne conduite" des entreprises?", *Revue Internationale de Droit et Politique du Développement Durable*, 2. liburukia, 2. zk, 91-114 orr.
- BOIRAL, O. (2003): "Certificar la buena conducta de las empresas. Retos, problemas y perspectivas", *Revista Internacional del Trabajo*, 122. liburukia, 3. zk, 351-376 orr.
- BOIRAL, O., GUILLAUMIE, L., HERAS-SAIZARBITORIA, I., eta TAYO TENE, C. V. (2017). Adoption and outcomes of ISO 14001: a systematic review. *International Journal of Management Reviews*. Prentsan.
- BOSTRÖM, M. eta TAMM-HALLSTRÖM, K. (2013): "Global Multi-Stakeholder Standard Setters: How Fragile Are They?", *Journal of Global Ethics*, 9. liburukia, 1. zk, 93-110 orr.
- BUCHANAN, J. (1965): "An economic theory of clubs", *Economica*, 32. liburukia, 1-14 orr.
- CHRISTMANN, P. eta TAYLOR, G. (2006): "Firm self-regulation through international certifiable standards: Determinants of symbolic versus substantive implementation", *Journal of International Business Studies*, 37. liburukia, 6. zk, 863-878 orr.
- CHRISTMANN, P. eta TAYLOR, G. (2001): "Globalization of the environment: Determinants of firm self-regulation in China", *Journal of International Business Studies*, 32. liburukia, 439- 458 orr.
- CLAPP, J. (1998): "The privatization of global environmental governance: ISO 14000 and the developing world", *Global Governance*, 4. liburukia, 3. zk, 295-316 orr.

- GONZÁLEZ-BENITO, J. eta GONZÁLEZ-BENITO, Ó. (2005): “An analysis of the Relationship between Environmental Motivations and ISO 14001 Certification”, *British Journal of Management*, 16. liburukia, 2. zk, 133-148 orr.
- HAUFLER, V. (2013): *A public role for the private sector: Industry self-regulation in a global economy*. Carnegie Endowment.
- HAUFLER, V. (1999): *Negotiating international standards for environmental management systems: the ISO 14000 standards*. UN Vision Project on Global Public Policy Networks, New York.
- HERAS-SAIZARBITORIA, I., KOUAKOU, D. eta BOIRAL, O. (2013): “Shedding Light on ISO 14001 Certification Audits”, *Journal of Cleaner Production*, 51. liburukia, 88-98 orr.
- HERAS-SAIZARBITORIA, I. eta BOIRAL, O. (2013): “ISO 9001 and ISO 14001: Towards a Research Agenda on Management System Standards”, *International Journal of Management Reviews*, 15. liburukia, 1. zenbakia, 47–65 orr.
- HERAS-SAIZARBITORIA, I., ARANA, G., eta BOIRAL, O. (2016): “Outcomes of environmental management systems: the role of motivations and firms’ characteristics”, *Business Strategy and the Environment*, 25. liburukia, 8. zenbakia, 545-559 orr.
- HERAS-SAIZARBITORIA, I., eta BOIRAL, O. (2015): “Symbolic adoption of ISO 9000 in small and medium-sized enterprises: The role of internal contingencies”, *International Small Business Journal*, 33. liburukia, 3. zenbakia, 299-320 orr.g
- HERNÁNDEZ-ZUBIZARRETA, J. eta RAMIRO, P. (Edk.). (2009): *El negocio de la responsabilidad: critica de la responsabilidad social corporativa de las empresas transnacionales*. Observatorio de Multinacionales en América Latina, Icaria.
- HUDSON, J. eta JONES, P. (2003): “International trade in Quality Goods: Signaling problems for developing countries”, *Journal of International Development*, 15. liburukia, 999-1013 orr.
- KOTLER, P. eta GERTNER, D. (2002): “Country as brand, product, and beyond: A place marketing and brand management perspective”, *Journal of Brand Management*, 9. liburukia, 4/5 zk, 249-261 orr.
- IBARLOZA, A., ALLUR, E. eta HERAS-SAIZARBITORIA, I. (2017): “Lan arriskuen prebentzioak behar al du estandar pribaturik? ISO 45001 estandarra aztergai”, *Lan harremanak: Revista de relaciones laborales*, 36. liburukia, 264-281 orr.
- JIANG, R. J. eta BANSAL, P. (2003): “Seeing the Need for ISO 14001”, *Journal of Management Studies*, 40. liburukia, 4. zk, 1047-1067.
- KING, A.A., LENOX, M.J. eta TERLAAK, A. (2005): “The strategic use of decentralized institutions: Exploring certification with the ISO 14001 management standard”, *Academy of Management Journal*, 48. liburukia, 6. zk, 1091-1106 orr.
- KING, A. A. eta LENOX, M. J. (2000): “Industry self-regulation without sanctions: The chemical industry’s Responsible Care program”, *Academy of Management Journal*, 43. liburukia, 698-716 orr.
- KOLLMAN, K. eta PRAKASH, A. (2002): “EMS-based Environmental Regimes as Club Goods”, *Policy Sciences*, 35. liburukia, 43-67 orr.

- LESSIG, L. (2001): *The future of ideas: the fate of the commons in a connected world*. Random House, New York
- MENDEL, P.J. (2002): *International Standardization and Global Governance: The Spread of Quality and Environmental Management Standards*, A.J. Hoffman eta M.J. Ventresca [Ed.]: *Organizations, Policy and the Natural Environment: Institutional and Strategic Perspectives*. Standford University Press.
- MEYER, J. W. eta ROWAN, B. (1977): "Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony", *American Journal of Sociology*, 83. liburukia, 2. zk, 340-363 orr.
- O'ROURKE, D. (2006): "Multi-stakeholder Regulation: Privatizing or Socializing Global Labor Standards?", *World Development*, 34. liburukia, 899-918 orr.
- POTOSKI, M. eta PRAKASH, A. (2005): "Green clubs voluntary governance: ISO 14001 and firms' regulatory compliance", *American Journal of Political Science*, 49. liburukia, 2. zk, 235-248 orr.
- POTOSKI, M. eta PRAKASH, A. (2004): "Regulatory Convergence in Nongovernmental Regimes? CrossNational Adoption of ISO 14001 Certifications", *The Journal of Politics*, 66. liburukia, 3. zk, 885-905 orr.
- PRAKASH, A. eta POTOSKI, M. (2009): Information Asymmetries as Trade Barriers: ISO 9001 Increases International Commerce, *Journal of Policy Analysis and Management*, 28. liburukia, 2. zk, 221-238 orr.
- RILEY, J.G. (2001): "Silver Signals. Twenty-Five Years of Screening and Signalling", *Journal of Economic Literature*, 39. liburukia, 432-478 orr.
- SPENCE, M. (1973): "Job Market Signaling", *The Quarterly Journal of Economics*, 87. liburukia, 3. zk, 355-374 orr.
- STIGLITZ, J. E. (1975): "The Theory of Screening, Education and the Distribution of Income", *American Economic Review*, 65. liburukia, 3. zk, 283-300 orr.
- TAMM-HALLSTRÖM, K. (1996): "The production of management standards", *Revue d'Economie Industrielle*, 75. liburukia, 1. zk, 61-76 orr.
- TERLAAK, A. eta KING, A.A (2006): "The effect of certification with the ISO 9000 Quality Management Standard: a signaling approach", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 60. liburukia, 579- 602 orr.
- TESTA, F., HERAS-SAIZARBITORIA, I., DADDI, T., BOIRAL, O. eta IRALDO, F. (2016): Public regulatory relief and the adoption of environmental management systems: a European survey. *Journal of Environmental Planning and Management*, 59. liburukia, 12. zk, 2231-2250 orr.
- TOFFEL, M. W. (2005): "Resolving Information Asymmetries in Markets: the Role of Certified Managements Programs", Working paper, Harvard Business School.
- VARIAN, H.R. (2006): *Microeconomía intermedia*. Un enfoque actual. Antoni Bosch, editor, Barcelona.
- VOGEL, D.J. (2008): "Private global business regulation", *Annual Review of Political Science*, 11. liburukia, 261-282 orr.
- WILLIAMSON, O.E. (1989): *Las instituciones económicas del capitalismo*. Fondo de Cultura Económica, México D. F.

WTO-World Trade Organization (2006): *World Trade Report 2005*. World Trade Organization, Genève.